

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ นำเสนอเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม

ส่วนที่ 3 ผลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองไทยสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ นำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการสร้างหลักสูตร

ส่วนที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ นำเสนอเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองของผู้เรียน

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนแยกตามองค์ประกอบด้านความรับผิดชอบส่วนบุคคล

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนแยกตามองค์ประกอบด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 4 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ นำเสนอเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตร

ส่วนที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของหุ้นส่วนชุมชนที่มีต่อหลักสูตร

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

โดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบต่อ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบต่อ จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ นำเสนอผลเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโดยการสังเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาตีความความหมายของความเป็นพลเมือง พบว่า จากการศึกษา เรื่องอนาคตของความเป็นพลเมือง (Future of Citizenship) ของสหราชอาณาจักร (UK) ในอีก 20 ปี (ค.ศ. 2026) ซึ่งใช้กระบวนการวางแผนทัศนภาพ (Scenarios) โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ของ Department for Constitutional Affairs (DCA) (2007, pp.27-28) ได้ให้นิยามความหมายความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในกรอบความเป็นพลเมืองดี (Good Citizen) ว่าหมายถึง ความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล (Personal responsibility) และความรับผิดชอบต่อคนอื่น (Responsibility to others)

ตาราง 3 แสดงผลการสังเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมือง แยกองค์ประกอบตาม
กรอบแนวคิดของ Department for Constitutional Affairs

กรอบแนวคิดของความ เป็นพลเมืองที่มีความ รับผิดชอบ (Department for Constitutional Affairs (2007)	ทัศนระของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ						
	HM Inspect orate	Biesta	Civic Mission 	Westhe imer	Gottlieb	สภา การ ศึกษา	ปริญญา
1.ด้านความรับผิดชอบ							
ส่วนบุคคล							
1.1 ฟังพาตนเอง					✓	✓	✓
1.2 มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้วยความสุภาพ					✓		
1.3 เคารพผู้อื่น	✓	✓	✓				
1.4 มีความมุ่งมั่น		✓			✓		
1.5 เข้าใจในสิทธิและ ความรับผิดชอบ	✓			✓			✓
1.6 มีความรอบรู้		✓		✓	✓		
2.ด้านความรับผิดชอบ							
ต่อผู้อื่น							
2.1 ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ต่อผู้อื่น	✓		✓	✓	✓	✓	✓
2.2 ทำกิจกรรมในชุมชน			✓			✓	✓
2.3 สนับสนุนการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม						✓	
2.4 ตระหนักว่าเป็นส่วน หนึ่งของสังคม	✓					✓	✓

จากตาราง 3 ผู้วิจัยนำข้อมูลไปกำหนดเป็นองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบโดยพิจารณาเลือกคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มีแนวคิดอื่นตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปที่สุดคล้องกับกรอบแนวคิด โดยองค์ประกอบ 1 ความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล ผู้วิจัยเลือก การพึ่งพาตนเอง เคารพผู้อื่น มีความเข้าใจในสิทธิและความรับผิดชอบต่อสังคม และมีความรอบรู้ และไม่เลือก มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความสุภาพ และมีความมุ่งมั่น ส่วนองค์ประกอบ 2 ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ผู้วิจัยเลือก ทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อผู้อื่น ทำกิจกรรมในชุมชน ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และไม่เลือก สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม พบว่าการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเป็นระเบียบวิธี (methodology) การเรียนการสอน โดยเชื่อมโยงหลักสูตรในชั้นเรียนด้วยการแสดงถึงความต้องการและปัญหาของชุมชน การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมนักเรียนมีส่วนร่วมในโครงการซึ่งบริการชุมชนและสร้างสังคมของเขาและได้รับผลความสามารถเชิงวิชาการ การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเป็นการให้โอกาสสำหรับนักเรียนเพื่อเรียนรู้ทักษะกระบวนการคิดผ่านการพัฒนาโครงการ การนำไปใช้ และการสะท้อน โดยการมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมที่มีคุณภาพสูง นักเรียนเรียนรู้ทักษะ โดยเริ่มต้นจากความสามารถในการจัดการข้อมูล การสืบหาทรัพยากรแหล่งเรียนรู้และประชาชน ซึ่งจะช่วยในชุมชนในลำดับต่อไป (National Coalition for Academic Service-Learning, 2012, p.23-26) และมีกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการของ IPARD/C (The Five-Step Model: IPARD/C) ซึ่งพัฒนาโดย RMC Research Corporation for Learn and Serve America's National Service-Learning Clearinghouse (2009) ประกอบด้วย 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรวบรวมข้อมูล (Investigation) โดยมีแนวทางดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

- 1.1 ระบุมุมมองเพื่อบริการ
- 1.2 ประเมินความต้องการของชุมชน
- 1.3 เลือกความต้องการของชุมชน
- 1.4 ศึกษาประเด็นปัญหา
- 1.5 สร้างรูปแบบในการสะท้อน
- 1.6 ประเมินความก้าวหน้า

ขั้นที่ 2 การวางแผน (Planning) โดยมีแนวทางดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

- 2.1 การเตรียมการ
- 2.2 พัฒนาการวางแผนการกระทำ

2.3 บูรณาการการเรียนรู้การสอน

2.4 สร้างรูปแบบการสะท้อน

2.5 ประเมินความก้าวหน้า

ขั้นที่ 3 การกระทำ (Action) โดยมีแนวทางดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

3.1 ดำเนินการกระทำตามแผน

3.2 สร้างรูปแบบในการสะท้อน

3.3 ประเมินความก้าวหน้า

ขั้นที่ 4 การสะท้อน (Reflection) โดยมีแนวทางดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

4.1 เชื่อมโยงการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการเรียนรู้จากการบริการ

4.2 ประเด็นคำถาม

4.3 พัฒนาความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในบทบาทพลเมือง

4.4 ปรับปรุง / พัฒนาวิธีการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 5 การแสดงผล/การเผยแพร่ผลงาน (Demonstration/Celebration) โดยมีแนวทางดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

5.1 แสดงผลกระทบทต่อชุมชน

5.2 แสดงผลกระทบทต่อตนเอง

5.3 นำเสนอผลงาน

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้และนำมาสรุปอุปนิสัย ปรัชญาผลดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
1. ปัญหาและความต้องการของชุมชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ต้องการให้ชุมชนสงบเรียนร้อย 2. ต้องการให้คนในชุมชนเป็นคนดี 3. ต้องการพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น 4. มีปัญหาลูกน้ำยุ่งลายต้องการให้ทำความสะอาดท่อระบายน้ำ 5. มีปัญหาหมอกควันไฟไหม้ป่าต้องการให้ช่วยทำแนวกันไฟ 6. ต้องการให้เยาวชนช่วยทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนบ้านแม่ปาน 7. ดูแลรักษาหมู่บ้านให้น่าอยู่ รักษาความสะอาด 8. ทำความสะอาดวัด 9. ต้องการให้วัยรุ่นปฏิบัติตาม 5 รักษาศีล 5 10. มีกิจกรรมให้คนในชุมชนทำเวลาว่าง ๆ 11. ต้องการให้เยาวชนบำเพ็ญประโยชน์ 12. ปัญหาความร่วมมือของเยาวชนและหนุ่มสาวในการร่วมกิจกรรมของชุมชน 13. ปัญหาการมีจิตอาสา และเสียสละในงานกิจกรรมของชุมชน 14. มีปัญหายาเสพติด 15. ต้องการให้เยาวชนมีความรับผิดชอบและห่างไกลยาเสพติด 16. สถานที่ศึกษาหาความรู้มีไม่เพียงพอ 17. ต้องการให้หางานให้ชุมชน 18. ต้องการให้มีประกันราคาพืชผล
2. กิจกรรมที่ต้องการให้เยาวชนบริการชุมชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. สำรวจรอบ ๆ หมู่บ้าน ถ้าพบปัญหาให้ช่วยกันแก้ไข 2. ช่วยกันทำหมู่บ้านให้สะอาด 3. ลงมือปฏิบัติสู่หมู่บ้านร่วมกับชุมชน 4. พัฒนาหมู่บ้านให้น่าอยู่ รักษาความสะอาด

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
2.กิจกรรมที่ต้องการให้ เยาวชนบริการชุมชน (ต่อ)	5.ร่วมประเพณีของชุมชนและทำความสะอาด 6.เข้าวัดปฏิบัติธรรม 7.ให้เยาวชนตั้งกลุ่มเพื่อทำประโยชน์แก่วัดและชุมชน 8.ทำกิจกรรมจิตอาสา 9.การมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมประเพณี 10.กิจกรรมที่เยาวชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน 11.เข้าค่ายอบรมในเรื่องต่าง ๆ 12.ทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น ทำฝายชะลอน้ำ 13.จัดกิจกรรมให้เยาวชนทำงานร่วมกับผู้สูงอายุ กลุ่มพอบ้านแม่บ้าน 14.ทำกิจกรรมด้านกีฬาเพื่อต่อต้านยาเสพติด
3.แนวทางการพัฒนาให้ เยาวชนเป็นพลเมืองที่มี ความรับผิดชอบ	1.ปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนมีจิตอาสา มีความรับผิดชอบในหน้าที่ 2.ส่งเสริมเยาวชนให้เป็นคนดี รักบ้านเกิด 3.ส่งเสริมให้เยาวชนมีความมุ่งมั่นในสิ่งที่จะทำให้สำเร็จ 4.ให้คำแนะนำในสิ่งที่ดีที่ควรที่ถูกต้อง 5.แบ่งหน้าที่ให้เยาวชนปฏิบัติอย่างชัดเจน 6.สนับสนุนให้เยาวชนทำดี 7.ให้คำปรึกษาและสนับสนุนทุนทรัพย์ 8.จัดกิจกรรมให้เด็กมีจิตอาสา และกล้าแสดงออก 9.ให้เยาวชนสวดมนต์ทำสมาธิ ฟังธรรม ศึกษาธรรมะ 10.ทำกิจกรรมร่วมกัน 11.จัดกิจกรรมให้ทำในวัด เช่น เล่นดนตรีพื้นเมือง

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
3.แนวทางการพัฒนาให้ เยาวชนเป็นพลเมืองที่มี ความรับผิดชอบ	12.เชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมภายในวัด 13.ฝึกให้เยาวชนทำกิจกรรมด้วยตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ 14.สนับสนุนให้เยาวชนฝึกปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่าง ยั่งยืน 15.สนับสนุนให้เยาวชนรับผิดชอบในการทำงานและช่วยเหลือสังคม 16.จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

จากตาราง 4 ผู้วิจัยนำผลด้านปัญหาและความต้องการของชุมชนไปใช้สำหรับการกำหนดกิจกรรมในหลักสูตรเพื่อเลือกพื้นที่ดำเนินการบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยให้ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นคนเลือกด้วยการให้คะแนนประเด็นใดได้คะแนนสูงสุด จะเลือกเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมบริการ

ตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ไทยสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบต่อ

ส่วนที่ 1 ผลการสร้างหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบต่อ ได้พัฒนาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม การพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรและสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาจัดตามลำดับขั้นตอนตามองค์ประกอบของหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบต่อ โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ

ความเป็นมา

การสร้างความเป็นพลเมืองให้เด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กในวันนี้ได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานาชาติต่อไป นั้น การจัดการศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่จะหล่อหลอมเด็กไทยให้เป็นพลเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงหมายถึงสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบต่อ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะและกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหรือร่วมขับเคลื่อนสังคม และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ในครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ระดับอาเซียน และระดับประชาคมโลก แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ.2553-2561) ในมิติการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจำเป็นต้องดำเนินการให้ครอบคลุมสมาชิกทุกวัยของประเทศเพื่อให้สมาชิกในชุมชน ในสังคม ในประเทศที่มีความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกัน หรือขัดแย้งกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้บนพื้นฐานของการรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน เคารพกติกาของสังคม เคารพผู้อื่น และเคารพหลักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สภาการศึกษา, 2553) และยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมนักเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2554-2559) ด้านการพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย สอดแทรกการพัฒนาคนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างวัฒนธรรมการเกื้อกูล พัฒนาทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ปลูกฝังการพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย สร้างจิตสำนึกให้คนไทยมีความรับผิดชอบต่อสังคม

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ควรให้ความสำคัญที่ความเป็นประชาธิปไตย ผู้สอนต้องพัฒนาการสอนในรูปกิจกรรม และการลงมือปฏิบัติ ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความเชื่อมโยงการเรียนรู้กับประสบการณ์จริงในวิถีชีวิตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในความเป็นพลเมืองและพัฒนาประชาธิปไตยจนเกิดจิตสำนึก โดยครูเป็นเพียงวิทยากรกระบวนการ (สภาการศึกษา, 2553)

The Civic Mission of School Report (2011, p.6-7) ระบุถึงวิธีการปฏิบัติเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้พลเมืองที่มีคุณภาพสูงของสถาบันต่าง ๆ รูปแบบหนึ่ง คือการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Service-Learning) ซึ่งโรงเรียนจะออกแบบและนำไปโปรแกรมไปใช้ ด้วยการจัดให้

นักเรียนมีโอกาสประยุกต์สิ่งที่เรียนไปปฏิบัติบริการชุมชนโดยเชื่อมโยงกับหลักสูตรในระบบและการสอนในชั้นเรียน ผลจากการวิจัยยืนยันชัดเจนว่าการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Service-Learning) มีผลกระทบทางบวกทั้งทางวิชาการและผลลัพธ์ของพลเมือง นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมที่มีคุณภาพแสดงถึงความมุ่งมั่นในระดับสูงเพื่อเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมและประสบความสำเร็จทางวิชาการมากกว่านักเรียนที่ไม่มีส่วนร่วม ดังนั้นการออกแบบหลักสูตรกิจกรรมโดยบูรณาการการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนของกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ในชั้นเรียนเพื่อบริการชุมชนอย่างมีความหมาย แล้วสะท้อนการเรียนรู้จากประสบการณ์การบริการ เชื่อมมันได้ว่าจะสามารถส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบทั้งความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลและความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ภายในครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและสังคมที่กว้างขึ้น ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการบริการผู้อื่นและชุมชนก่อให้เกิดความผูกพันต่อการบริการอย่างต่อเนื่อง

หลักการ

หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบต่อ มีหลักการที่สำคัญดังนี้

1. เป็นหลักสูตรกิจกรรมที่มีเจตนาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อ
2. เป็นหลักสูตรที่ออกแบบโดยบูรณาการการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Service-Learning) เชื่อมโยงกับกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นแนวคิดสำคัญของความเป็นพลเมือง ไม่เน้นเนื้อหา โดยให้นักเรียนสะท้อนการเรียนรู้ (Reflection) จากประสบการณ์การบริการด้วยคำถามที่เชื่อมโยงกับแนวคิดสำคัญของความเป็นพลเมือง
4. เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนสะท้อนการเรียนรู้จากประสบการณ์การบริการชุมชน

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบต่อ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน ดังนี้

1. มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล
2. มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ เป็นหลักสูตรกิจกรรมโดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การเตรียมการก่อนการเข้าค่าย ระยะที่ 2 การดำเนินการเข้าค่าย ระยะที่ 3 การดำเนินการหลังการเข้าค่าย

ขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรม

ระยะที่	กระบวนการ/กิจกรรม	เวลา
ระยะที่ 1 การเตรียมการ ก่อนการเข้าค่าย	1. จัดเตรียมเอกสารประกอบการจัดกิจกรรมค่าย	1 วัน
	2. กำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ประชาสัมพันธ์และรับสมัครผู้เรียนที่ต้องการเข้าร่วม กิจกรรมเพื่อทดลองใช้หลักสูตร	3 วัน
	3. คัดเลือกผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม	1 วัน
	4. ประชุมนิเทศผู้เรียนที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม	1 วัน
	รวม	6 วัน
ระยะที่ 2 การดำเนินการ ระหว่างการเข้า ค่าย	ดำเนินการตามกระบวนการการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การรวบรวมข้อมูล 1. ครูดำเนินการดังนี้ 1.1 ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของความเป็นพลเมืองที่ มีความรับผิดชอบ 1.2 สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ด้วยการ รับใช้สังคม 1.3 เตรียมความพร้อมของผู้เรียนในการสำรวจชุมชน 2. ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมดำเนินการดังนี้ 2.1 สำรวจข้อมูลชุมชน 2.2 เลือกชุมชนที่จะลงพื้นที่เพื่อดำเนินการบริการ	วันแรก และวันที่สอง (ภาคเช้า)

ขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรม (ต่อ)

ระยะที่	กระบวนการ/กิจกรรม	เวลา
	<p>ขั้นที่ 2 การวางแผนและการเตรียมการ</p> <p>ครูและผู้เรียนร่วมกันวางแผนดำเนินการ และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ</p>	<p>วันที่สอง</p> <p>(ภาควันบ่าย)</p>
	<p>ขั้นที่ 3 ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ของชุมชนที่เลือกตามแผนที่วางไว้โดยมีหุ้นส่วนชุมชนอำนวยความสะดวก</p>	<p>วันที่สาม</p>
	<p>ขั้นที่ 4 การสะท้อน</p> <p>1.ครูให้ผู้เรียนทำแบบสะท้อนการเรียนรู้และแบบประเมินตนเอง</p>	<p>(ภาควันเช้า)</p> <p>วันที่สาม</p> <p>(ภาคบ่าย)</p>
	<p>2.แบ่งปันความรู้โดยอภิปรายกลุ่ม</p>	<p>2 ชั่วโมง</p>
	<p>ขั้นที่ 5 การแสดงผล/การเผยแพร่ผลงาน</p> <p>1.ครูให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความเป็นพลเมืองและความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตร</p>	<p>วันที่สาม</p> <p>(ภาคบ่าย)</p>
	<p>2.นักเรียนวางแผนการเผยแพร่กิจกรรมและการต่อยอดกิจกรรมต่อเนื่อง</p>	<p>2 ชั่วโมง</p>
	<p>3.ครูนำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรไปให้หุ้นส่วนชุมชนทำ</p>	
	รวม	3 วัน
<p>ระยะที่ 3</p> <p>การดำเนินการ</p> <p>หลังการเข้าค่าย</p>	<p>1.เตรียมสัมมนาเพื่อติดตามความก้าวหน้าเกี่ยวกับโครงการต่อยอดของผู้เรียนหลังการเข้าค่าย</p> <p>2.เตรียมสัมมนาผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่าย</p>	<p>ดำเนินการ</p> <p>ต่อเนื่อง</p> <p>ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557</p>
	รวม	3 เดือน

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยเป็นหลักสูตรที่บูรณาการระหว่างการเรียนรู้ทางวิชาการในชั้นเรียนและการเรียนรู้จากประสบการณ์การบริการชุมชนอย่างมีความหมาย โดยเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบทั้งส่วนบุคคลและความรับผิดชอบต่อผู้อื่น เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและบรรลุผลตามเป้าหมาย การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทย ประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม 5 ขั้น (The Five-Step Model: IPARD/C) ที่พัฒนาโดย RMC Research Corporation for Learn and Serve America's National Service-Learning Clearinghouse (2009) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรวบรวมข้อมูล (Investigation) โดยมีแนวทางดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

- 1.1 ระบุมุมมองเพื่อบริการ
- 1.2 ประเมินความต้องการของชุมชน
- 1.3 เลือกความต้องการของชุมชน
- 1.4 ศึกษาประเด็นปัญหา
- 1.5 สร้างรูปแบบในการสะท้อน
- 1.6 ประเมินความก้าวหน้า

ขั้นที่ 2 การวางแผน (Planning) โดยมีแนวทางดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

- 2.1 การเตรียมการ
- 2.2 วางแผนการกระทำ
- 2.3 บูรณาการเรียนการสอน
- 2.4 สร้างรูปแบบการสะท้อน
- 2.5 ประเมินความก้าวหน้า

ขั้นที่ 3 การกระทำ (Action) โดยมีแนวทางดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

- 3.1 ดำเนินการกระทำตามแผน
- 3.2 สร้างรูปแบบในการสะท้อน
- 3.3 ประเมินความก้าวหน้า

ขั้นที่ 4 การสะท้อน (Reflection) โดยมีแนวทางดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

- 4.1 เชื่อมโยงการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการเรียนรู้จากการบริการ
- 4.2 ประเด็นคำถาม

4.3 พัฒนาความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในบทบาทพลเมือง

4.4 ปรับปรุง / พัฒนาวិธีการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 5 การแสดงผล/การเผยแพร่ผลงาน (Demonstration/Celebration) โดยมีแนวทางดำเนินกิจกรรม ดังนี้

5.1 แสดงผลกระทบท่อชุมชน

5.2 แสดงผลกระทบท่อตนเอง

5.3 นำเสนอผลงาน

สื่อและแหล่งเรียนรู้

1. คู่มือในการใช้หลักสูตร
2. ใบงานประกอบการจัดกิจกรรม
3. แบบประเมินตนเอง
4. Website ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองและการจัดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม
5. Power point ประกอบการจัดกิจกรรม

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

วิธีการวัดและประเมินผล

ประเมินความเป็นพลเมืองหลังการใช้หลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

แบบวัดความเป็นพลเมือง

เกณฑ์

การวัดความเป็นพลเมือง กำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ว่ามีความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ถวิลวดี บุรีกุล, รัชวดี แสงมเหษณ์, Merieau, E., Volpe, M. และสถาบันพระปกเกล้า. (2555).

การศึกษาความเป็นพลเมืองในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education). กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2556). การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา
ขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). วัฒนธรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: อาร์ แอนด์ ปรีนท์.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2544). รายงานการวิจัย เรื่อง การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม(Service Learning). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2548). รายงานการวิจัยเอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2555). รายงานการวิจัยเพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). ICCS กับการประเมินผลหน้าทีของเยาวชนไทยในฐานะพลเมืองโลก. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2557, จาก www.onec.go.th/2014-02-20-paperFlap-ICCS.
- Association for Citizenship Teaching (ACT). (2009). The secondary curriculum. Retrieved August 6, 2009, from <http://www.teachingcitizenship.org.uk/page?p=27>
- Campaign for the Civic Mission of School. (2011). Guardian of democracy: The Civic Mission of Schools. New York: CIRCLE and Carnegie Corporation of New York. Retrieved February 20, 2014, from www.civicmissionofschools.org/.../Guardian-of-Democracy-report.
- Dary, T. (2012). Engaging students through academic service-learning. CA.: National Coalition for Academic Service-Learning. Retrieved February 20, 2014, from <http://www.ncasl.org/Engaging-Students-Through-Academic-Service-Learning-Implementation-Guide>

- Department for Constitutional Affairs. (2007). **The future of citizenship: A report for the Department for Constitutional Affairs.** Retrieved April 26, 2009, from [Http://www.dca.gov.uk/index.htm](http://www.dca.gov.uk/index.htm)
- Gebhardt, E., Fraillon, J., Wernert, N. and Schulz, W. (2011). **National assessment program-civics and citizenship 2010 year 6 and year 10: TECHNICAL REPORT.** Australian: Australian Council for Education Research. Retrieved February 20, 2014, from www.research.acer.edu.au.
- Gottlieb, K. and Robinson, G. (2006). **A practical guide for: Integrating civic responsibility in to curriculum.** Washington, D.C.: Community College Press. Retrieved February 20, 2014, from [www.educationprogram.duke.edu/IntegratingCivicResponsibility into.pdf](http://www.educationprogram.duke.edu/IntegratingCivicResponsibilityinto.pdf)
- Kaye, C., B. (2010). **The complete guide to service learning: Proven, practical way to engage students in civic responsibility, academic curriculum & social action.** US: Free Spirit. Retrieved February 20, 2014, from www.freespirit.com/CGSL-Introduction.
- Maine Department of Education. (2011). **Service-learning in Maine: A guide to implementing quality service-learning.** Augusta: Corporation for National and Community Service. Retrieved February 20, 2014, from www.volunteermaine.org/.../Service-Learning-in-Maine_...
- National Youth Leadership Council. (2010). **The service-learning cycle.** Scotts Valley, CA: National Service-Learning Clearinghouse. Retrieved February 20, 2014, from www.nylc.org/TeacherTool..
- RMC Research. (2009). **K-12 service-learning project planning toolkit.** Scotts Valley, CA: National Service-Learning Clearinghouse. Retrieved February 20, 2014, from www.servicelearning.org/filemanager/download/K-12 Service-Learning_Project_Planning_Toolkit.pdf

- Seifer, SD. and Connors, K. (2007). **Faculty toolkit for service-learning in higher education**. Scotts Valley, CA: National Service-Learning Clearinghouse. Retrieved February 20, 2014, from http://www.servicelearning.gov/filemanager/download/HE_Toolkit_with_worksheets.pdf
- Steinberg, K., S., Bringle, R., G. and Williams, M., S. (2010). **Service-learning research primer**. Scotts Valley, CA: National Service-Learning Clearinghouse. Retrieved February 20, 2014, from http://servicelearning.gov/.../filemanager/download/Service_Learning_Research_Primer.pdf
- Taba, H. (1962). **Curriculum development: Theory and practice**. New York: Harcourt Brace & World.
- Youth Service America. (2013). **Semester of service: Strategy guide**.US.: Youth Service America. Retrieved February 20, 2014, from www.YSA.org/YSA-2013-Semester-of-Service-Strategy-Guide.pdf

ส่วนที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

จากการนำร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ปรากฏผลดังตาราง 5 ตาราง 6 และตาราง 7

ตาราง 5 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
ความเป็นมาและหลักการของหลักสูตร			
1. การบรรยายถึงความสำคัญและความเป็นมา	4.00	0.71	มาก
2. หลักการของหลักสูตรสมเหตุสมผล	4.40	0.55	มาก
3. หลักการแสดงจุดเน้นชัดเจน	4.00	0.71	มาก
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร			
4. กำหนดจุดมุ่งหมายครอบคลุม	4.40	0.55	มาก
5. จุดมุ่งหมายตรงกับแนวคิดสำคัญ	4.60	0.55	มากที่สุด
6. จุดมุ่งหมายมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง	4.60	0.55	มากที่สุด
โครงสร้างหลักสูตร			
7. ความเหมาะสมของเนื้อหาและกิจกรรม	4.60	0.55	มากที่สุด
8. ความเหมาะสมของเวลาหน่วยการเรียนรู้	3.60	0.55	มาก
9. ความเหมาะสมของโครงสร้างเวลาจัดกิจกรรม	4.20	0.45	มาก
รูปแบบกิจกรรมและระยะเวลา			
10. รูปแบบกิจกรรมเหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย	4.20	0.45	มาก
11. กิจกรรมเหมาะสมกับเนื้อหา	4.20	0.84	มาก
12. มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ	4.40	0.55	มาก
เนื้อหาสาระของหลักสูตร			
13. เนื้อหาหลักสูตรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย	4.80	0.45	มากที่สุด
14. การจัดเรียงเนื้อหาเหมาะสม	4.60	0.55	มากที่สุด
15. เนื้อหามีความเหมาะสม	4.60	0.55	มากที่สุด

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการประเมิน	\bar{X}	<i>S.D.</i>	ระดับ ความเหมาะสม
การจัดการเรียนรู้			
16. สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
17. มีความเหมาะสมเป็นไปได	4.80	0.45	มากที่สุด
18. วิธีการเหมาะสมกับเนื้อหา	4.20	0.84	มาก
สื่อและแหล่งเรียนรู้			
19. เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย	4.60	0.55	มากที่สุด
20. สอดคล้องกับเนื้อหา	4.00	0.71	มาก
21. น่าสนใจ สนับสนุนการเรียนรู้ได้ดีขึ้น	3.60	0.55	มาก
การวัดและประเมินผล			
22. วัดได้ครอบคลุมตามจุดมุ่งหมาย	4.60	0.55	มากที่สุด
23. ความเหมาะสมของเครื่องมือวัด	4.60	0.55	มากที่สุด
24. ความเหมาะสมของเกณฑ์การประเมิน	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.38	0.34	มาก

จากตาราง 5 พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมโดยภาพรวมในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.34 และพบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดจำนวน 12 รายการ มีความเหมาะสมในระดับมาก จำนวน 12 รายการ โดยรายการที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมมากที่สุดได้แก่ จุดมุ่งหมายตรงกับแนวคิดสำคัญ จุดมุ่งหมายมีความเป็นไปไดในการปฏิบัติจริง ความเหมาะสมของเนื้อหาและกิจกรรม เนื้อหาหลักสูตรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การจัดเรียงเนื้อหาเหมาะสม เนื้อหาีความเหมาะสม การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมเป็นไปได สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย การวัดและประเมินผลวัดได้ครอบคลุมตามจุดมุ่งหมาย ความเหมาะสมของเครื่องมือวัด และความเหมาะสมของเกณฑ์การประเมิน

ตาราง 6 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตร

รายการประเมิน	\bar{X}	<i>S.D.</i>	ระดับ ความเหมาะสม
1.จุดมุ่งหมายของคู่มือการใช้หลักสูตร	3.60	0.55	มาก
2.คำแนะนำในการใช้หลักสูตร	4.40	0.55	มาก
3.รายละเอียดของเนื้อหา	4.00	0.71	มาก
4.ข้อมูลนำไปใช้ได้จริง	4.40	0.55	มาก
5.แนวทางการดำเนินการตามคู่มือ	4.60	0.55	มากที่สุด
6.กิจกรรมในคู่มือเป็นขั้นตอนเหมาะสม	4.60	0.55	มากที่สุด
7.ระยะเวลาที่มีความเหมาะสมและเพียงพอ	4.60	0.55	มากที่สุด
8.การวัดและประเมินผลชัดเจนปฏิบัติได้	3.60	0.55	มาก
9.ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรม	4.20	0.45	มาก
10.การนำไปใช้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.20	0.45	มาก
เฉลี่ยรวม	4.22	0.35	มาก

จากตาราง 6 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเอกสารประกอบหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมือง มีความเหมาะสมในภาพรวมในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.35 และพบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดจำนวน 3 รายการ มีความเหมาะสมในระดับมาก จำนวน 7 รายการ โดยรายการที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมมากที่สุดได้แก่ แนวทางการดำเนินการตามคู่มือ กิจกรรมในคู่มือเป็นขั้นตอนเหมาะสม และระยะเวลาที่มีความเหมาะสมและเพียงพอ

ตาราง 7 แสดงผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

ข้อ	รายการประเมิน	ค่า IOC	ความสอดคล้อง
หลักสูตร			
1	หลักการและเหตุผลสอดคล้องกับกับจุดมุ่งหมาย	0.80	สอดคล้อง
2	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับโครงสร้าง	0.80	สอดคล้อง
3	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับเนื้อหา	0.80	สอดคล้อง
4	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
5	จุดมุ่งหมายสอดคล้องกับสื่อและแหล่งเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
6	จุดมุ่งหมายสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
7	เนื้อหาของหลักสูตรสอดคล้องกับระยะเวลา	1.00	สอดคล้อง
8	เนื้อหาของหลักสูตรสอดคล้องกับสื่อและแหล่งเรียนรู้	0.80	สอดคล้อง
9	เนื้อหาหลักสูตรสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
10	กิจกรรมสอดคล้องกับระยะเวลาการเข้าค่าย	0.80	สอดคล้อง
11	กิจกรรมการเข้าค่ายสอดคล้องกับสื่อและแหล่งเรียนรู้	0.80	สอดคล้อง
12	กิจกรรมการเข้าค่ายสอดคล้องกับการวัดประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
เอกสารประกอบหลักสูตร			
13	จุดมุ่งหมายสอดคล้องกับคำแนะนำในการใช้หลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
14	โครงสร้างของหลักสูตรในคู่มือสอดคล้องกับเนื้อหา	1.00	สอดคล้อง
15	โครงสร้างของหลักสูตรในคู่มือสอดคล้องกับกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
16	คู่มือแนะนำขั้นตอนการดำเนินการสอดคล้องเนื้อหา	1.00	สอดคล้อง
17	รูปแบบกิจกรรมสอดคล้องกับสื่อและแหล่งเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
18	อธิบายวิธีวัดและประเมินผลไว้สอดคล้องจุดประสงค์	1.00	สอดคล้อง
19	ความสอดคล้องภายในขององค์ประกอบตัวอย่าง แผนการจัดกิจกรรม	0.80	สอดคล้อง
20	แบบประเมินและแบบบันทึกต่าง ๆ สอดคล้องเนื้อหา	1.00	สอดคล้อง

จากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องทุกรายการ โดยมีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และเอกสารประกอบหลักสูตรมีความสอดคล้องทุกรายการ โดยมีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 โดยเอกสารหลักสูตรมีค่าความสอดคล้องมากที่สุด คือ มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ในด้าน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับกิจกรรม จุดมุ่งหมายสอดคล้องกับสื่อและแหล่งเรียนรู้ จุดมุ่งหมายสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล เนื้อหาของหลักสูตรสอดคล้องกับระยะเวลา เนื้อหาหลักสูตรสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล กิจกรรมการเข้าค่ายสอดคล้องกับการวัดประเมินผล ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตรมีค่าความสอดคล้องมากที่สุด คือ มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ในด้าน จุดมุ่งหมายสอดคล้องกับคำแนะนำในการใช้หลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรในคู่มือสอดคล้องกับเนื้อหา โครงสร้างของหลักสูตรในคู่มือสอดคล้องกับกิจกรรม คู่มือนำเสนอขั้นตอนการดำเนินการสอดคล้องกับเนื้อหา รูปแบบกิจกรรมสอดคล้องกับสื่อและแหล่งเรียนรู้ อธิบายวิธีวัดและประเมินผลไว้สอดคล้องจุดประสงค์ แบบประเมินและแบบบันทึกต่าง ๆ สอดคล้องกับเนื้อหา

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ

การทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ ผู้วิจัยดำเนินการโดย ทดลองใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแม่แจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 (เชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน) จำนวน 21 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ในระหว่างวันที่ 2-4 พฤษภาคม 2557 โดยผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลองใช้หลักสูตรเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความเป็นพลเมืองของผู้เรียนหลังจากที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ จำนวน 21 คน ปรากฏผลตามตาราง 8 ดังนี้

ตาราง 8 แสดงผลการเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบโดยภาพรวมของผู้เรียนหลังการใช้หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบกับเกณฑ์ 3.50 คะแนน

กิจกรรม	n	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	t	P
หลังการทดลอง	21	5	4.07	0.54	32.79*	.000

*P < .05

จากตาราง 8 พบว่า การประเมินหลังการทดลองใช้หลักสูตรของนักเรียนมีคะแนนความเป็นพลเมืองเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 คะแนน ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ 3.50 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 2 ผลวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความเป็นพลเมืองของผู้เรียนหลังจากที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ แยกตามองค์ประกอบด้านความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล จำนวน 21 คน ปรากฏผลตามตาราง 9 ดังนี้

ตาราง 9 แสดงผลการเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองของผู้เรียนหลังการใช้หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบแยกตามองค์ประกอบ 1 ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล กับเกณฑ์ 3.50 คะแนน

กิจกรรม	n	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	t	P
หลังการทดลอง	21	5	4.10	0.53	33.73*	.000

*P < .05

จากตาราง 9 พบว่า การประเมินหลังการทดลองใช้หลักสูตรของนักเรียนมีคะแนนความเป็นพลเมืองแยกตามองค์ประกอบด้านความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 คะแนน ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ 3.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 3 ผลวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความเป็นพลเมืองของผู้เรียนหลังจากที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ แยกตามองค์ประกอบ 2 ด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่น จำนวน 21 คน ปรากฏผลตามตาราง 10 ดังนี้

ตาราง 10 แสดงผลการเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองของผู้เรียนหลังการใช้หลักสูตร เสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ แยกตามองค์ประกอบ 2 ด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่น กับเกณฑ์ 3.50 คะแนน

กิจกรรม	n	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	t	P
หลังการทดลอง	21	5	4.07	0.55	32.37*	.000

*P < .05

จากตาราง 10 พบว่า การประเมินหลังการทดลองใช้หลักสูตรของนักเรียนมีคะแนนความ ความเป็นพลเมืองแยกตามองค์ประกอบด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่นเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 คะแนน ซึ่งมีค่า สูงกว่าเกณฑ์ 3.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลัง การใช้หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ซึ่งผู้วิจัย สรุปผลจากแบบประเมินตนเองของผู้เรียนที่สะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้จากกระบวนการเรียนรู้ ด้วยการรับใช้สังคม ปรากฏตามตาราง 11 ดังนี้

ตาราง 11 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน หลังการใช้หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความ รับผิดชอบต่อผู้อื่น (N=21)

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน	ความถี่	ร้อยละ
หลังการใช้		
หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่น		
1.ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล		
1.1 มีความรับผิดชอบต่อมากขึ้น	7	33.33
1.2 ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่	4	19.04
1.3 รู้จักสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น	4	19.04
1.4 ต้องมีความอดทนและมุ่งมั่นในการทำงานจนสำเร็จ	3	14.28
1.5 มีจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น	3	14.28
1.6 ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	3	14.28

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน หลังการใช้ หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบ	ความถี่	ร้อยละ
1.7 มีความรับผิดชอบในหน้าที่	3	14.28
1.8 ทำหน้าที่แบบเต็มใจมีความรับผิดชอบ	3	14.28
1.9 ปฏิบัติตนให้เป็นคนดี	2	9.52
1.10 มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองทำ	2	9.52
1.11 พลเมืองต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	2	9.52
1.12 มีความผูกพันกับชุมชนมากขึ้น	2	9.52
1.13 ได้ฝึกความรับผิดชอบต่อตนเอง	1	4.76
1.14 การเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ดี	1	4.76
1.15 ความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อต้องเริ่มต้นที่ตนเอง	1	4.76
1.16 ทำงานด้วยความตั้งใจ	1	4.76
1.17 มีความศรัทธาและความตั้งใจในการทำมาดี	1	4.76
1.18 สังคมดีขึ้นอยู่ที่ตัวเราและประชาชน	1	4.76
1.19 เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป	1	4.76
2.ด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่น		
2.1 ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน (N=10)	10	47.61
2.2 มีจิตอาสา (N=9)	9	42.85
2.3 ช่วยเหลือสังคมและทำสิ่งดี ๆ ต่อสังคม (N=7)	7	33.33
2.4 นำความรู้ที่มีไปบอกต่อให้ผู้อื่น (N=6)	6	28.57
2.5 ต้องมีความสามัคคีถึงจะทำงานได้สำเร็จ (N=6)	6	28.57
2.24 ร่วมรักษาสีงแวดล้อม (N=6)	6	28.57
2.7 การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (N=5)	6	28.57
2.8 ปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นเห็น (N=5)	6	28.57
2.9 ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมร่วมกับชุมชน (N=5)	6	28.57
2.10 ช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อผู้อื่นเดือนร้อน 3	3	14.28

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน หลังการใช้	ความถี่	ร้อยละ
หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบ		
2.11 ช่วยเหลือชุมชนเวลาว่างต่าง ๆ (N=3)	3	14.28
2.12 ต้องให้ความร่วมมือในการทำงานจนสำเร็จ (N=2)	2	9.52
2.13 เสียสละเวลาส่วนตัว (N=2)	2	9.52
2.14 พื้นที่ส่วนรวมทุกคนต้องรับผิดชอบ (N=2)	2	9.52
2.15 คิดถึงส่วนรวมมากกว่าตัวเอง (N=2)	2	9.52
2.16 จัดตั้งกลุ่มเพื่อปฏิบัติความดีให้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง (N=2)	2	9.52
2.17 การเคารพซึ่งกันและกัน (N=2)	2	9.52
2.18 มีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมต่อสังคม 1	1	4.76
2.19 มีความรับผิดชอบในการทำงาน (N=1)	1	4.76
2.20 ต้องมีน้ำใจและช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ (N=1)	1	4.76
2.21 คนเราจะมีความสุขได้ต้องเริ่มต้นที่ส่วนรวมก่อน (N=1)	1	4.76
2.22 ทำให้ชุมชนมีความรักและสามัคคีต่อกัน (N=1)	1	4.76
2.23 มีความพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นทุกเมื่อ (N=1)	1	4.76
2.24 ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ต้องรอให้ใครร้องขอ (N=1)	1	4.76
2.25 ชักชวนคนอื่นให้ร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน (N=1)	1	4.76
3.ด้านอื่นๆ		
3.1 มีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น	6	28.57
3.2 ฝึกความอดทน	5	23.80
3.3 ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น	5	23.80
3.4 ฝึกทักษะความเป็นผู้นำ	4	19.04
3.5 รู้จักชุมชนของตนเองมากขึ้น	4	19.04
3.6 รู้วิธีทำงาน เป็นระบบ	2	9.52
3.7 ฝึกการประสานงานกับผู้อื่น	2	9.52

จากตาราง 11 พบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังการใช้หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ โดยพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล 3 อันดับแรก ได้แก่ มีความรับผิดชอบต่อมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.33 รองลงมาคือ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.04 และอันดับสามคือ รู้จักสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.04 ด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่น 3 อันดับแรก ได้แก่ ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 47.61 รองลงมาคือ มีจิตอาสา 42.85 และอันดับสามคือ ช่วยเหลือสังคมและทำสิ่งที่ดี ๆ ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.33 และด้านอื่น ๆ 3 อันดับแรก ได้แก่ มีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น มีคะแนนเฉลี่ย 28.57 รองลงมาคือ ฝึกความอดทน มีคะแนนเฉลี่ย 23.80 และอันดับสามคือ ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น 23.80

ตอนที่ 4 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ

จากการประเมินความพึงพอใจที่ต่อหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ นำเสนอผลการประเมินเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ จำนวน 21 คน ปรากฏผลตามตาราง 12 ดังนี้

ตาราง 12 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ (N=21)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.แนวคิดการบูรณาการวิชาการกับการบริการ	4.33	0.80	มาก
2.การมีส่วนร่วมในการสำรวจและเลือกชุมชน	4.43	0.51	มาก
3.การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม	4.38	0.67	มาก
4.ภาระงานที่รับผิดชอบ	4.19	0.60	มาก
5.การลงมือปฏิบัติจริงในชุมชนที่กลุ่มเลือก	4.38	0.67	มาก
6.การบรรลุผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมาย	4.29	0.78	มาก
7.การสรุปประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.05	0.74	มาก
8.การประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะ	4.00	0.89	มาก
9.การมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่ม	4.14	0.73	มาก
10.ความร่วมมือกันของสมาชิก	4.33	0.80	มาก
11.ภาพรวมทั้งหมด	4.24	0.70	มาก
รวมเฉลี่ย	4.25	0.57	มาก

จากตาราง 12 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจมาก 3 อันดับแรก คือ การมีส่วนร่วมในการสำรวจและเลือกชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม และการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชนที่กลุ่มเลือก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 และอันดับสาม คือ แนวคิดการบูรณาการวิชาการกับการบริการและความร่วมมือกันของสมาชิก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความพึงพอใจของหุ่นส่วนชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ จำนวน 5 คน ผลปรากฏตามตาราง 13 ดังนี้

ตาราง 13 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของหุ้นส่วนชุมชนที่มีต่อหลักสูตร
เสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ
(N = 21)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1.การบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
2.การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นซึ่งทำงานร่วมกัน	4.00	0.71	มาก
3.ความรับผิดชอบต่อในงานที่ได้รับมอบหมาย	4.40	0.55	มาก
4.คุณภาพของการปฏิบัติกิจกรรมบริการ	4.20	0.84	มาก
5.ความมุ่งมั่นในการทำภาระงานให้สำเร็จ	4.60	0.55	มากที่สุด
6.การประยุกต์ความสามารถเพื่อเปลี่ยนแปลง	4.00	0.71	มาก
7.การให้เกียรติและเคารพผู้อื่น	4.40	0.55	มาก
8.การแสดงออกด้านกิริยามารยาทการพูดจา	4.20	0.84	มาก
9.ความตระหนักถึงความสำคัญของหุ้นส่วน ชุมชนที่เป็นผู้มีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรม	4.40	0.55	มาก
10.ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมบริการ	4.40	0.55	มาก
11.ประโยชน์ที่เกิดจากการบริการ	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.35	0.40	มาก

จากตาราง 13 พบว่า หุ้นส่วนในชุมชนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าหุ้นส่วนมีความพึงพอใจมากที่สุด 3 อันดับ คือ การบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 รองลงมาคือ ความมุ่งมั่นในการทำภาระงานให้สำเร็จ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และอันดับสาม คือ ประโยชน์ที่เกิดจากการบริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้เรียนสะท้อนความคิดความรู้สึกจากประสบการณ์เรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบ พบว่า ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อการร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ปรากฏตามตาราง 14

ตาราง 14 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงถึงความพึงพอใจของผู้เรียน
หลังการใช้หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความ
รับผิดชอบ (N=21))

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
3. รู้สึกมีความสุขในสิ่งที่ได้ทำ	8	38.09
1. รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมต่อสังคม	5	23.80
8. รู้สึกดีใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ	4	19.04
5. รู้สึกสนุกสนาน	3	14.28
6. มีความรู้สึกที่ดี	3	14.28
7. มีความสบายใจ	3	14.28
4. รู้สึกปลื้มใจ	2	9.52
2. รู้สึกมีแรงบันดาลใจและอยากทำงานนี้ต่อไป	1	4.76
9. รู้สึกอยากจะนำความรู้ไปเผยแพร่สู่ชุมชน	1	4.76
10. รู้สึกสดใสและร่าเริงที่ได้ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์	1	4.76

จากตาราง 14 พบว่า ผู้เรียนมีความคิดความรู้สึกเชิงบวก และรู้สึกชอบต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับเยาวชนไทยด้านความรับผิดชอบต่อสังคม จากลำดับมากที่สุด จำนวน 3 อันดับ ได้แก่ รู้สึกมีความสุขในสิ่งที่ได้ทำ ร้อยละ 38.09 รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมต่อสังคม ร้อยละ 23.80. และรู้สึกดีใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 19.04